

dezinformace

úmyslně nesprávná či zkreslená → *informace* tajně implantovaná do informační soustavy oponenta se záměrem ovlivnit žádoucím směrem jeho aktivity (názory). Tradičně je d. jedním z nástrojů tzv. černé → *propagandy*. D. jsou nadřazovány též pojmy psychologická válka, aktivní zpravodajské opatření, vlivová politika, strategický klam. Utajovanou dezinformační aktivitu provází porušování zákonů, zatímco nástroje otevřené (bílé) propagandy bývají legální. Pojem zahrnuje nejen věcný obsah „informace“, ale i proces jejího rozšiřování a proces její recepce → *adresátem*. D. cílená na individuálního příjemce představuje odvěký prvek vojenského a politického soupeření, média → *masové komunikace* ale podnítila rozvoj (a oblibu) propagandistické d. oslovující a manipulující → *veřejnost* s cílem vyvolávat tlak na decizní elity (politické, náboženské, vojenské či hospodářské).

D. má protivnka oklamat a dovést k dezinformátorem plánovanému a zamýšlenému jednání či orientaci v tématu. (⇒ účinky médií, jejich typologie) Apeluje (napadá) často oponentovo národní, vlastenecké či kulturní cítění (hrdost) nebo náboženské přesvědčení. Moderní dezinformační kampaň cílená na veřejnost začíná obvykle publikováním „skandálního“ materiálu v některém méně známém médiu – je-li úspěšná, dochází ke kumulovaní efektu a přebíráni materiálu dalšími médiemi.

Sirší pojetí chápou za dezinformační i aktivity hospodářské nebo kulturní (např. → *reklamu*), případně nepovažují za výhradnho tvůrce d. zpravodajské služby a pojmenovávají tak i aktivity úřadů či přímo médií (tj. v jiném pojetí aktivity propagandistické). Někdy má použití pojmu odkázat na (většinou zpra-

vodajskou) dysfunkci média. (⇒ *kvality informační*)

Ve všech režimech představovala d. vyhledávaný nástroj domácí i zahraniční politiky. V komunistickém Československu pracovali mnozí dezinformátoři pod novinářským krytím. Československé zpravodajské materiály považovaly za hlavní typy tvorby d.: a) falšování (zcela nepravdivé; nemá-li protivník možnost ověření); b) obehrávání (část nepravdivé; je-li třeba zavést snažení protivníka na jiný cíl); c) d. opaku (zcela pravdivé; protivníkovi poskytnuta pravdivá informace s předpokladem, že ji bude považovat za nepravdivou). Za hlavní techniky d. pak byly považovány: a) zvělčení (zlehčení) jevu; b) změna jeho povahy nebo okolnosti (času, místa); c) úplná záměna jevu za jiný. Byly uváděny zejm. následující podmínky úspěšnosti d.: a) d. musí vycházet z pravdivých pramenů; b) musí být přizpůsobena kulturnímu kontextu protivníka; c) musí se mu dostat více kanálů.

Rozsáhlé dezinformační kampaně provázely obě světové války (např. napadení Polska r. 1939, či vylodění v Normandii v r. 1944). Jednou z nejznámějších byla (dosud aktivní) d., že nemoc AIDS vyvinuli pro vojenské účely vědci v USA, kolující na konci osmdesátých let 20. stol. (velmi úspěšně i v Československu). Úspěšnou domácí dezinformační kampaní bylo „objevení“ beden s nacistickými materiály na dně Černého jezera r. 1964 (operace Neptun). Trvalé dezinformační aktivitě československých tajných služeb byl po celou dobu své existence vystaven domácí i zahraniční odboj (disent, exil). Dezinformační kampaně významně podpořily rozhodování o okupaci Československa r. 1938 (1939) i r. 1968. Série d. provázela též čsl. převrat r. 1989.

► *manipulace; pravda, její teorie; propaganda* [kon]

SOUVISEJÍCÍ LITERATURA

- Burnam, T. (1986). *Dictionary of Misinformation*. New York: Perennial Library Books.
- Edelman, M. (2001). *The Politics of Misinformation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Kol. autorů (1992). *Manipulátoři*. Praha: Karolinum.